

LA AURORA

Semanario Bilingüe.—Se publica los sábados

PRECIOS DE SUSCRIPCIÓN

En las Baleares... 1'00 peseta trimestre.
En las provincias... 1'50 » »
Extranjero... 2'00 » »

REDACCIÓN Y ADMINISTRACION

AMADOR N.º 22. MANACOR

Anuncios y comunicados a precios convencionales

PUNTOS DE SUSCRIPCIÓN

EN PALMA:—Librería de Felipe Guasp.—Morty, 6. Taller de encuadernaciones de Francisco Ferrer.—Sta. Eulalia, 25 y en la Administración de este periódico.

Parla en Repenjolí. Escoltan y oireu.

CEBES

N' hi haurá d' haver un ratx per una partida d' escabotells anti-clericals que hu han mester massa. No paren de fer porcades i bat' adines, i s' es mester posarlos una mica de retgit i ferlos sebre los set que pertanyen.....

I.

ES LERROUXISME

I ES TRABAYADORS.

Digué, no fa gayre, es paperot d' En Lerroux *El Progreso* de Barcelona que «es partit» Radical (Lerrouxista), seguint s' inspiració benefactora de D. Alexandre Lerroux, perfectament orientat, no ha tengut interés, ni poc ni molt, sino tot lo contrari, de treure sa gent trabajadora de s' ignorancia i de s' embrutiment». De manera que 's partit lerrouxista no cerca instruir ni educar sa seua gent, ni té cap interés de «treurela de s' ignorancia ni de s' embrutiment»; no li fa res que 's trabajadors sien uns «ignorants» uns «embrutits», uns sauatjes. Se comprén tot axó. Si servexen més a n' En Lerroux ets «ignorants», i es sauatjes, ets «embrutits» que sa gent instruída i de cultura. ¿E-hu sen iu republicans mallorquins que tenu En Lerroux per un Deu?

II.

PER N' OZONES DE SÓLLER.

N' hi hem de dir unes quantes, i les hi volem dir compartides axí, a bocins a bocins, a glopets a glopets, axí com prenen es seu cafetet es jays republicans de sa cambra fosca de Pollensa.

1.

¡Aquest castellá, Sr. Ozones!

Si, li haurieu de posar unes mitjes soles a n' aquest castellá vostro. Aquell article que posáreu dalt Soller dia 14 d' agost d' entany, comensava axí: «Era yo en Puerto-Rico cuando el cable... nos comunicó etc.»—Pero, Sr. Ozones, ¿com no veys qu' aquest *Era* no pot anar en castellá? En mallorquí i en francés es lo correcte; escrivint en castellá pertocava posar *Estaba*. Vaja, Sr. Ozones, pegáreu una becada forta ab aquest *Era*.

I ¿que 'n direm d' axó altre de s' article *Progreso Intelectual* qu' enflocáreu demunt Soller dia 12 de novembre: «No, no debe de haber dominios por medio del despotismo...». Aquest *de* que vos hem subrayat, també hi sobra. Aquest *de*, axí com l' heu posat, no de-

nota certesa, sino just probabilidad. Vos volíeu dir sens dupte que absolutament «no hi deu haver d' haver dominis» fundats en «despotisme»; pero lo que diguéreu reyaltment, es «que no n' hi deu haver», que «no es provable que n' hi haja». ¡Aquexa gramática castellana, Sr. Ozones, vos balderetja massa! ¡No tanta de fúria republicana i un poc més de gramática, homo!

I ¿que 'n direm d' aquella «moral humana *ignata*» que treys a rotlo? ¿Que dimoni es axó de *ignata*? ¿D' ont dianx: vos ho heu tret? Se veu a la lleo que volíeu dir *innata*, *no-nada*, sensa *néxer*; pero ¿perque no hu heu dit condret i m' heu esforrayat aquex pobre *participi pasiu* de *néxer*, que no crec que vos haja fet may cap mal ters? I es pobre participi, sensa esserne res, se 'n ha duyt s' aumunt p' es cap. ¡Un poc més d' esment, Sr. Ozones, ab ses paraules! ¿Tan mal vos hi campau ab elles, que les hájeu de tractar a costes?

2.

¿Ay fora lleys fundades en dogmes?

I ¿que mos veniu a contar que «no hi ha d' haver» «dominis» «per opresión de lleys basades en dogmes»? ¿Que voleu dir ab aquest embuy de paraules? ¿Vol dir en sos «dogmes» no 's poren fundar «lleys» que «dominin», que obliguin? Lo primer de tot, ¿que tanmateix sabeu que son «dogmes»? «Dogma» es una paraula grega que significa *opinió*, *senténcia*, *ensenyansa*, *decret*. Ara bé, ses «lleys» ¿que ro s' han de fundar en lo que *dicia* sa sana raó? en lo que *enseny* sa sana raó? en lo que *sa sana raó dona* per just, *considera* just? ¿No han d' esser axó ses «lleys», Sr. Ozones? han d' esser *contráries* a sa sana raó? han d' esser *irracionals*? Sens dupte que, si voltros republicans entráseu a comandar, seria fereset ses «lleys» que posariu, sobre tot en matéria de relligió! e-hu serien ben *contráries* a tota raó! e-hu serien ben *irracionals*! Massa se veu que 's fonaments de ses vostres «lleys» serien s' *arbitrarietat*, s' *injusticia*, s' *escándol*; no les hi fundariu en cap «dogma» condret, sino en «dogmes» més torts que 's ganxos d' un ferrer, que 's banyons d' En Barrufet.

Ab axó que vos embolicau que ses «lleys» no s' han de fundar «en dogmes», que no hi ha d' haver qui «domini» ab «lleys basades en dogmes», se veu a la lleo que voleu dir que ses «lleys» no s' han de fundar en «dogmes» relligiosos, que negú ha de «dominar» ab «lleys fundades» en relligió. ¡A veure si no es axó que voleu dir! ¿de manera que vos no voleu que sa relligió influésca ses «lleys» ni es Govern de ses nacions? ¿De manera que

no voleu que ses «lleys» se fundin en Deu? ¿De manera que no voleu estar subjecte a Deu? ¿De manera que no admeteu que Deu comandi ses nacions, que «domini» ses nacions? Idó ¿qui les ha de comandar? qui les ha de «dominar»? ¿En Barrufet? ¿Sa forsa bruta? ¿S' anarquia infame i criminal d' aquell gran malfactor, capitá de lladres, incendiari i assassins; En Ferrer i Guardia, de tan bruta i vergonyosa memória i de qui sou vos tan fervent admirador? ¿Vol dir no voleu estar subjecte a sa lleo de Deu, Sr. Ozones? Idó desd' ara vos dic que no us arrendaria sa ganancia. Sa Misericórdia infinita de Deu vos alliberi de s' oblada feresta que vos espera, si no vos subjectau a n-es «domini» de sa «lleo» de Deu, de «ses lleys» «basades en sos dogmes» de Deu! ¡I mirau quin dia vos ho dic!... ¿Vol dir no voleu que Deu comandi dins el mon qu' es seu, que no es de negú més que de Deu? ¡I vos es segur que voleu comandar dins ca-vostre! Vos pos messions que si cap dependent vostro no vol estar subjecte a n-es «domini» de ses ordes que vos passau, o li deveu fer ofertes de bastó o li deveu mostrar es portal. Es segur que dins ca-vostre no hi volen mal-creents, i feys bé. Idó vos ¿per que proclamau que hi ha qu' esser mal-creents ab Deu, que negú s' ha de subjectar a «lleys» fundades en sos dogmes», ab ses ensenyanses de Deu? Vos que no sou més qu' un homo, dins ca-vostre es segur que voleu esser un rey absolut, ¿i no voleu que Deu e-hu siga dins el mon? Sr. Ozones, per l' amor de Deu, siau una micoyina més remirat ab ses coses que escrivíu!

3.

¿Qu' es axó de respectarse uns ab altres?

Pero en lo que també en feys moltes de riayes en lo altre que vos formatjau que «sa comunitat des pobles solament s' ha d' estrényer ab so respecte qu' uns han de tenir an-ets altres». I ¿que voleu dir ab axó? ¡No paríeu, homo, ab dos jocs de manegues! Paríeu clar per l' amor de Deu... ¿Voleu dir que lo qu' ha d' unir ses persones i es pobles, ha d' esser es respecte qu' uns tengnen a n-ets altres? Idó voltros republicans anti-clericals respectau tan poc es clericals, es capellans, es frares, ses monjes? ¿En tenien molt d' aquest respecte que demanau, aquells criminals, aquells incendiari, aquells lladres, aquells assassins de sa setmana trágica, que treyen de casseua frares i monjes, i les calaven foc, i les cassaven com si fossen estat animals ferosos, i profanaven horrorosamente es cadáver des Rector des *Poble Nou* i es cadáver desenterrats de tantes monjes? ¿Demos-traven tenirne molt d' aquex «respecte»

de que vos recomanau? ¿El tenen a n-aquex «respecte» ab frares i monjes i capellans es republicans de Portugal ni s Govern republicá de France?—¡No, es duptós que es una gran cosa es respectarse ets homos uns ab altres; pero voltros republicans anti-clericals no sou gens bons gens bons per predicar tal respecte; no 'n poreu predicar fins que n' hajeu donat exemple!

Sobre tot, Sr. Ozones, ja bastará per avuy. En voler que vos tornem treure a rotlo, entafarrau un altre ratx de doys i virollades, i sereu servit. ¿Entesos?

III.

¡DE EMILIANETXO NOSTRO!

Posa in-Justicia un bocí d' un discursot que tirá s'altre dia dins ses Corts N' Emilianetxo Iglesias contra 's presupost de Culte i Clero, pretenguent que s' Estat no deu res a l' Església, perque si s' Estat li va prendre 's bens a l' Església, va esser per restituirlos a n-aquells a n-e qui l' Església les havia robats. ¡De manera que 's bens que l' Església posseia, tots eren robats. Es alló des saltetjadors de camins, quant envesten es desgraciat que volen desposseir, i li diuen:—*¡Gran lladre, es doblers o la vida!* Axi argumenten aqueys lerrouxistes, i janulos a córrer darrera ab un pa calent! No volem dir que N' Emilianetxo siga cap saltetjador de camins ni de cent llogos. Per esserho, entre altres coses se necessita cert coratje qu' eil no té, com e-hu demostrá durant sa *setmana trágica*, qu' estigué amagat com un cuc a ca-la Ciutat de Barcelona per que ses turbes no 'l fessen anar devant, a defensar ses barricades i a cometre tota classe de barbaridats, espasant sa pell des diumenges i des dies feners. Lo que volem dir, lo que deym es que N' Emilianetxo argumenta com aquells saltetjadors de camins, que per autorisar es robos que van a cometre, comensen per tractar de lladre aquell qu' han de desposseir, aquell a n-e qui han de robar. N' Emilianetxo i tota sa seua nissaga lo que voldrien, seria menjarse frita l' Església; pero se troben ab qu' es un poc massa mala de *fregir*, i han pensat, fa molt de temps, que lo més curt seria desposseirla de tot quant té, dexarla sense un filet de roba demunt, a fi de que 's muyre de fam i un pur desayre la caplic dins sa fossa. Per axó es revolucionari, ja fa sigles, per llevar des vent la Església, tiren a prendrelí tot quant té, a despuyarla de tot quant té. Pero, per ferho sensa mostrar tant sa filassa, per tapar una mica tal barbaridat, per donarli una mica de color de justicia, apellen a n-es recurs des saltetjadors de camins: tracten l' Església de lladre; diuen que tot lo que

té ella, es robat. I per axó ¡venga tot lo que té l' Església! Axí son N' Emilianetxo i tota sa seua tropa. L' Església ¿té un filet de roba? Idó es robat; es una obra bona prendrelehi!—Seria de sentir N' Emilianetxo Iglesias si s' alsa-va dins ses Corts un diputat, i digués; —Senyors diputats, tot quant tenen es lerrouxistes, tot e-hu han robat, tot es de mal just. Per lo metex, propós que s' Estat los ho prenga tot, i llavó los pegui una cossa allá ont no dic perque ja s' entén.—¿No es ver que seria una barbaridat dir axó? Idó axó es lo que fan es revolucionaris ab l' Església; axó es lo que N' Emilianetxo dona per ben fet contra l' Església! ¡Quin belitre més embelitrat!

IV.

FALSOS TESTIMONIS

QUE POSA N' EMILIANETXO

Digué an-aquel discursot que's bens de l' Església eren es deumes i ses donacions des feels, qu' eren per tres coses; p' es Culte i p' es Clero i p' es pobres; i diu que l' Església s' ho aturava tot p' es Culte i p' es Clero, i no donava res a n-es pobres, ni hi havia hospicis ni hospitals ni cap altra fundació piadosa p' es pobres, fundada i sostenguda per l' Església, i per axó diu que vengué es ministeri Mendizabal (anys 1835 i 1836), i va prendre tots aquells bens a l' Església, per que s' Estat complís lo que l' Església no cumplia. Pero, Senyor, ¡quin ratx de mentides i de calúrnies més ferest! Anem per parts, Sr. Emilianetxo)

1.

En Mendizabal no hu va fer per tal cosa.

Es completament fals que En Mendizabal fés sa desamortisació, decretás sa presa des bens de l' Església precisament per complir s' intenció des qui havien fetes ses donacions a l' Església per fins piadosos que la Església no complís. I si no, que mos desmenta N' Emilianetxo publicant es Decrét d' En Mendizabal aont pretenian justificar aquell *inmens llatrocini* de sa *desamortisació* des bens de l' Església. ¿No va confasar En Mendizabal metex que feya tal *desamortisació* per crear, venent aquells bens, tota una generació de propietaris, es qui comprarien tals bens, qu' estiguessen interessats en conservar s' estat de coses creat pe' sa Revolució, p' es sistema constitucional? ¿S' atrevirá N' Emilianetxo a negarho que En Mendizabal se proposava axó? Per lo metex es fals que s' prenguessen es bens a l' Església per res de lo que diu N' Emilianetxo.

2

¡Ah gran mentider!

¿I tenguéreu pit jo insigne Emilianetxo! per dir que dins Espanya no hi havia hospitals ni fundacions per pobres que los hagués fundades i les sostengués l' Església, s' Estat Esglesiastic? Es fals i mentida! ¡Si n' estava plena l' Espanya católica de tals fundacions per pobres! ¡Si n' hi havia a centenars, a milenars de tals fundacions, fetes per l' Església, fetes per bisbes, per canonges, per altres beneficiats, fetes ab sos sobrants de ses seues prebendes esglesiásticas, que per rigurosis-

síma obligació de conciencia s' havien de destinar a n-es pobres o a construcció i sosteniment d' esglésies. S' història de totes ses regions d' Espanya de mil anys ensá comprova qu' es axí com jo dic, i que lo que vos deys, no es més qu' un carrerany de carratades de senyales de mentides i calúrnies. Axí metex se 'n necessita de *.. frescura* per entafarrar tal barbaridat de falsedats dins ses Corts!

3

Lo des deumes.

Es fals i mentida lo que diu N' Emilianetxo que l' Església no donás res des deumes a n-es pobres. L' Església obligava ab penes molt grosses tots aquells que percebien deumes, a ferne part a n-es pobres; i tot lo que los sobrava per mantenirse'n les obligava a donarho a n-es pobres o per construcció i sosteniment d' esglésies. Axó era lo manat rigurosíssimament per l' Església. ¿Que n' hi havia que no hu complien? No era culpa de l' Església, i sobre tot, axó no autorisava s' Estat per prendre 's deumes a l' Església. ¿Cumpl'exen sempre ses seus obligacions es ministres i funcionaris de s' Estat? ¿No n' hi ha hagut cap may cap may ni n' hi ha cap cap de ministre ni funcionari de s' Estat que no haja saupats diners o bens de s' Estat destinantlos a coses diferents de lo que sa lley i sa justícia manen? ¿No n' hi ha, no n' hi ha haguts sempre d' abusos d' axó dins s' Estat, molt més grossos que 's que hi puga haverhi haguts dins l' Església? Esta clar que sí; per lo metex s' Estat no tenia cap dret de prendre 's deumes a l' Església ab s' excusa falsa de que l' Església no 'n feya part a n-es pobres.—Pero encara hi ha més, en es cas que fos estat ver, que no hu era, que l' Església no hagués donat des deumes a n-es pobres lo que pertocava, tot lo més s' Estat s' hauria pogut aturar aquella part que pertocava a n-es pobres, may sa part que pertocava a n-es Ministres de Deu, necessària per ells menjar. S' Estat lliberal e-hu va reconèixer axí, i per axó ab so Concordat se va comprometre solemnement a sostenir es Culte i Clero.—Pero ara mos surt N' Emilianetxo ab tota sa seua tropa dient que s' Estat no té cap obligació de sostenir es Culte i Clero perque l' Església, com tenia es deumes, no 'n feya part a n-es pobres. Si fos ver axó, que no hu es, seria just en tot cas, com hem dit més amunt, prendre a l' Església sa part des deumes que pertocava a n-es pobres; pero jamay seria just prendre també a l' Església sa part necessària p' es manteniment i sustentació des Ministres de l' Església i des Culte i edificis esglesiásticos. ¿Aont es, idó, sa justícia ni sa raó de lo que voltros preteniu, Sr. Emilianetxo? ¿E-hu veys com lo que vos diguéreu dins ses Corts que s' Estat no tenia cap obligació de justícia de sostenir es Culte i Clero, es una gran injustícia, una barbaridat feresta, una solemne mentida?

Es deumes, Sr. Emilianetxo, comensá a pagarlos Abraham i llavó Jacob, i després Deu les maná per boca de Moisés a n-es poble hebreu p' es sosteniment des sacerdoti i des culte de sa Lley antiga. Sostituída aquesta pe' sa lley de gràcia, es primitius cristians

feyen ofertes copioses a l' Església p' es sosteniment des Ministres sagrats i des culte diví. Quant tothom ja va esser cristiá, dexers es sigles VI, VII i VIII, insensiblent quedaren establits es deumes a favor de l' Església com una obligació des feels, des pobles cristians, en virtut de sa convicció que tenien de que per dret diví i natural havien de sostenir es sacerdoti i es culte de Deu; i axí séguí i durá sa cosa fins que venguereu voltros anticlericals i revolucionaris, que desposseíreu l' Església de sa manera més injusta i vergonyosa, trepitjant totes ses lleys i tots es drets. Es Governos revolucionaris de tot d'una regonegueren que no porien despuyar des deumes l' Església, sense donarli, en canvi des deumes, lo necessari p' es sosteniment des Culte i Clero, i per axó tots le hi donaren tot d' una, encara que després n' hi hagué que cometeren sa vilesa i s' infàmia de axó i tot llevarli. I axó es lo que voltros lerrouxistes voleu que 's fassa contra l' Església. Es que 'n sou uns perseguídors rabiosos; es que l' odiau de mort; es que la voldrieu veure feta miques i esveída de tot. Pero, fiets, no tendreu aquex gust. *Ses portes de l' infern*, que sou voltros, *no prevaldrán contra ella*. E-hu ha dit Deu metex. ¿Estam?

4

Lo de ses donacions.

També es fals i mentida lo que diguéreu, Sr. Emilianetxo, de ses donacions des feels a l' Església. Diguéreu que «totes ses escriptures de donació, desde 's sigle VIII fins a principi des sigle passat, contenen aquesta clausula de distribució: p' es culte, p' es clero i p' es pobres pelegrins». I ¿d' ont vos ho heu tret que tals escriptures establequen sempre tals fins, tal distribució? Es fals, completament fals que totes ni la major part manin tal cosa. Aquells piadosos fundadors dexaven es seus bens per fundar, per exemple, una església, un monestir, un hospital per tal classe de pobres, un hospici per tals i tals necessitants, un' escola o col·legi per estudiants pobres, per tals o tals ensenyanses, unes rendes per dotar donzelles a maridar, per tal o tal classe de pelegrins, etc., etc., etc. I alló qu' ells senyalaven, alló havia d' esser i era s' objecte de tals fundacions, a n' alló se destinaven aquells bens. De manera qu' es fals, completament fals lo que vos deys. Sr. Emilianetxo, qu' aquelles escriptures de fundació senyalassen sempre que sa donació fos p' es Culte, p' es Clero i p' es pobres. N' hi havia que senyalaven axó, pero eren ses manco, s' inmensa majoria no deyen res d' axó; sino que senyalaven s' objecte especial de sa fundació que 's donant piadosos volia i fixava. ¿No seria estat sa cosa més desgavellada i sense cap ni peus que 's qui fundava un hospici, o un' escola, o una casa per *penedides* o unes rendes per *maridar* donzelles, hagués manat que, en lloc de destinar a tals fins concrets es bens que dexava, les haguessen haguts de destinar a n-es culte, a n-es clero i a n-es pobres? Sr. Emilianetxo, ¿com no veys que axó que diguéreu no tenia cap ni peus, que no era més qu' un enfilay de mentides, doys i bajanades?

5

Mentides de N' Emilianetxo a forfolllons.

Diu l' homo molt formal que, com

l' Església no cumplia es fins que ses fundacions des feels li senyalaven, lo qual es una mentida com unes cases, s' Estat tenia 's dret de prendre tots aquells bens a l' Església per cumplir ell lo que l' Església no cumplia. I diu N' Emilianetxo que s' Estat e-hu complex, que «aplica» aquells «bens» «a socórrer es pobres, a construir hospitals, cases-bressos, cases de caritat, instituts gratuits per infants». ¡Mentida, Sr. Emilianetxo! ¡Mentida! ¡Es fals de tota falsedat tot axó que deys! ¿Aont es que s' Estat fa res d' axó? Veyam, digauho! Per exemple, dins Mallorca ¿aont son ets hospitals, casses-bressos, cases de caritat ni instituts gratuits per infants que s' Estat haja construïts ni sostenga? ¿Qui no sap que s' Estat no fa casi res en so ram de beneficència, dexanho pe' ses Diputacions i Ajuntaments? I sense sortir de Manacor, ¿qui va fundar s' Hospici i Hospital d' aquí? ¿S' Estat? ¡Sa coa des mox! Fonc un capellá que va fer aquexes fundacions. I si passávem es ram p' ets altres pobles de Mallorca i de tota Espanya, poc sa poc líá, trobaríem lo metex, que es fundadors d' hospicis, hospitals i demés fundacions benéfiques foren obra de tal bisbe, de tal canonge, de tal rector, de tal beneficiat, de tal persona devota de Deu i de l' Església... Ah! Sr. Emilianetxo, no 'n sou estats afectats may de fer bé a n-es pobres voltros anticlericals, per més que vos presenteu sempre com es redentors des pobres. Voltros sempre sou estats axí: molta de paraula, pero poques obres bones! Si 'n tenguésseu una mica d' alló que no 'n venen a plassa, no gosariu badar boca envers d' aquestes coses de fer bé a n-es pobres.—De manera que es mentida que l' Església no complís es fins de ses donacions que tenia des feels, com també es mentida que s' Estat, que s' apoderá d' aquelles donacions, cumplesca tals fins! Fa tan poc tan poc per complirlos, que 's pot dir que no fa res.

6

Prou que vos creym!

Mos conta N' Emilianetxo qu' ells, es lerrouxistes, «volén es respecte més absolut a totes ses creéncies, a totes ses opinions»; pero, que, si ells entraven, sometrien l' Església a s' Estat. Si, vos creym que 'n faríeu moltes de barbaridats contra l' Església. Es consol es que no entrareu fins que 'l cel se besará en la terra, es dia del Judici final; i allá ont entrareu, será dins infern, si no vos sou convertits. ¡Deu vos do un bon acabá, o insigne Emilianetxo! No hu cregueu que vos volguem a l' infern! A n-el cel vos volem; pero per aglapir el cel, vos heu de convertir primer!—En quant a n-axó que voltros «volgueu es respecte més absolut a totes ses creéncies», ¡ja me 'n gordareu un ou! Mentres se tracti de «creéncies» vostres o de ses que no vos fan nosa, si, les respectareu. Ara en tractarse de «creéncies» catoliques ¡bona nit pastora! ¡un rava tort respectareu voltros! ¡Está a la vista es respecte que les teniu! ¡Se va veure, durant sa *semana trágica*, aquells remats de feres i sauvatjes lerrouxistes, colles de criminals i d' assassins, dexebles aprofitadíssims d' En Lerroux, si «respectaven gayre ses creéncies» ca-

fòliques, ses esglésies, es convents, ses escoles de pobres, ets assils de pobres! ¡Deu mos n' alliber des «respecte» que voltros acostumau tenir a tot lo que fassa olor de catolicisme!

V.

S'ATENTAT CONTRA EN LA-CIERVA I ES LERROUXISTES

Ell ara volen suposar aquexes males ànimes que tal intent d' atentat no es estat més qu' una farsa d' En Lacierva. Es lerrouxistes son axí. Ja feren lo metex ab s' atentat contra En Salmeron i En Cambó a Hostafranchs, que ab un poc més costa la vida a n-En Cambó. Digueren aquelles males ànimes qu' era estat un ardit d' En Cambó per guanyar ses eleccions. De manera qu' En Cambó, per sortir diputat, s' hauria feta desparar una bala, que no hi faltá més qu' un través de cabey per enviarlo a l' altre mon!—¿No es ver que s' necessita barra i desvergonya per dir aquestes coses? ¡Es horrible que s' metexos que ab sos seus escrits i escitacions armen es brassos des criminals contra En Maurera, En La-Cierva, En Cambó, etc. llavó, si es tir falla, si la cosa no surt bé, tenguen sa desvergonya de dir qu' es estat alló una farsa de sa metexa víctima per donarse importància? Axó es de lo més sauvatge, de lo més vergonyós, de lo més repugnant i criminal que may s' era vist dins Espanya!

VI.

¿QUE SABEU VOS

D' ENSAFRANAR...?

Sí, ¿que sabeu vos, Sr. Jimenez Moya, de lo que pertocava fer des diners des *caxonet* de la Mare de Deu de Gràcia? ¿Per que, idó, dalt in-justicia de i sapre vos n' anàveu a mesclar cols ab caragols sobre si s' Batle o s' Ajuntament de Lluchmajor té dret a sa tercera part des diners que s' feels tiren dins aquell *caxonet*? Quant los hi tiren, es senyal que volen que sien per la Mare de Deu, p' es sosteniment d' aquell santuari, i no per compondre es camí, en no esser que fos un camí propietat des santuari. No, no n' hi té cap ni n' hi ha tenguda cap may de veu es Batle ni s' Ajuntament de Lluchmajor demunt sa tercera part des diners des *caxonet* de la Mare de Deu de Gràcia, i si es vostros amigots gatsvayres de Lluchmajor vos ho digueren, vos abeuraren, vos emblanquinaren, vos enganaren com un xino. No, aquells diners no son de negú més que de la Mere de Deu, no son de negú més que des santuari de Gràcia. Ni el Bisbe, qu' es el Bisbe, les pot destinar a un' altra cosa!

VII.

UN APLEC REPUBLICÀ A ANDRATX.

Segons mos conta es paperot republicà *El Ideal*, molt buydetxo, molt fadetxo, dia 3 del corrent es republicans andritxols feren un aplec, que «se va veure en estrem concorregut», i «acabá ab un entusiasme indescriptible, donantse, ¡visques! a sa república». Lo que no s' doná gayre varen esser «moraduxos» p' es *vaguistes calatravins*, per qui obriren allá metex «una subscripció». Tot en gros donaren aquells «entusiasmes» VINT I NOU PESSETES I VINT I CINC CÉNTIMS. Se veu qu' aqueys republicans andritxols son molt *entusiasmes... fins a n-es cordons de sa bossa. A*

s' obrir sa bossa posen forqueta. Fan bé de mirars' hi ab so donar.

Ah! no hi pensàvem. Mos conta *El Ideal* que «un jove orador de Palma J. A.» «vi fer us» (maldit, va esser «abús») «de sa paraula», i «atacá» «duríssimament» «es senyor de So'n Fortuny» perque vol «dur freres» a Andratx. ¿Se seria enfadat tant aquex «jove orador J. A.», si se fos tractat de posarhi un bordell, una casa de mal viure? Perque n' hi ha de republicanots, molts molts, que los fá més nosa i mes mal d' uys un convent de freres o monjes qu' un xibiu de...bruxes.

De manera que s' senyor de So'n Fortuny fará molt bé de du freres a Andratx que fassen escola i donin bona ensenyansa a n-es jovent d' allá, que prou la necessita. Fará un bé molt gros devant Deu i ets homos de seny aquest senyor si du aqueys freres a Andratx per escampar sa bona llevor de s' ensenyansa de bon de veres.

I es manobra qu' ha enviat aquex remell de doys a *El Ideal* sobre tal aplec republicà, declara ab tota sa seriedad del mon qu' ell no té cap inconvenient de que hi vagen es freres a Andratx, si hi van «per trabayar o conrar sa terra». No passeu ànsia d' axó, germá. Estigau segur que, si es freres venen a Andratx, será «per trabayar», no per estarse mans fertes ni fer la vida del canot, com fan molts de republicans.

VIII.

DOYS Y BAJANADES.

En tira un enfilay es paperot socialista de Ciutat contra s' Catolicisme i Mn. Andreu Pont. Es curiós, després de tot, axó de que qualcú, estrany a n-es socialisme, haja acusat Mn. Pont de socialista, i es socialistes ja duguen tant d' ell, i no li dexin part sana. ¿Será axó perque Mn. Pont fasa sa causa es socialistes o perque los ho esborrossona i estondra? Que responja s' bon sentit!

Idó, es es caygut molt tort a n-es *companys* socialistes que Mn. Pont fos cridat a Sa Setmana Social de Barcelona per donarhi lliçons com-e professor, i li fan a sebre que «pert es temps» en tot lo que «provi de fer contra s' Socialisme», i «per que giscau tant voltros socialistes i grinyolau tant contra ell «si pert es temps»? Es vostros remeulos proven que vos aína sa mestransa, que vos arriba a n-es viu, que s' seus tirs vos fan blanc. ¿Li tirau asperges? Idó es qu' heu... rebut.

En lo que feys molta de llástima, jo *companys* socialistes! es en so arribar a s' estrem punible i desenfeit de insultar «es catolicisme», dient «que eu vint centúries de vida que té», «ni tant sols ha lograt posar pau i armonia entre s' sers humans», i que «lo únic bo qu' ha conseguit, son ets odís que tots ets homos se professen, i ademés ha lograt corrompre d' un modo extraordinari sa societat».

Deu les vos perdoni, jo *companys* socialistes! a n-aquestes mentides, a n-aquestes calumnies, a n-aquestes barbaritats! ¡Sols sa vostra desgraciada i presumida ignorància les vos dexa dir! ¿Es «Catolicisme», sa religió de Deu, que fundá ab sa seua sanc tot un Deu, Jesucrist, font de tota virtut i santedat, «ha corrompuda d' un modo extraordinari sa societat»? ¡Mentida, *companys*! ¡mentida! ¡calumnia! ¡blasfèmia! Es catolicisme es s' únic principi de vida, de virtut i de perfecció p' el mon, pe' sa societat! ¡Negú més que s' Catolicisme pot netejar, purificar i regenerar sa societat. S' història de denou sigles e-hu demostra; s' història des Catolicisme es s' història de sa virtut, de sa dignificació, de sa regeneració de sa societat, ¿Qu' era el mon

abans des Catolicisme més que un caos, un bordell; una inmensa abominació, aont dues terceres parts de sa societat graponetjaven dins s' esclavitut, i es filosos més sabís sostenien que ets esclaus eren d' una naturalesa inferior? ¿Qui va desterrar s' esclavitut del mon civilisat més que s' Catolicisme? ¿Qui va ensenyar a n-el mon per primera vegada sa llibertat, sa germandat, s' igualdat de tots ets homos, més que s' Catolicisme? ¿E-hu serieu *lliures* voltros, jo *companys* socialistes! si no fos p' es Catolicisme, que tenui sa poca alaxa de blasfemar i escupir? ¿I tenui cara d' anar a dir que «es catolicisme» «en vint centúries de vida qu' ha tengudes», «ni tan sols ha lograt posar pau i armonia entre s' sers humans»? ¡Mentida més que mentida! ¡N' ha «posada de pau i d' armonia entre s' sers humans» que l' s' han volgut escoltar, qu' han fet lo qu' ell mana, que s' son dexats influir d' ell. No n' ha poguda posar de pau entre s' rebellos, entre s' repropis, entre ses males eynes i es polissons que trepitjen sa seua lley santíssima, qu' es sa lley de Deu, que potenjen sa seua moral puríssima, sa moral de Deu, s' única del mon acceptable, que fan tot lo contrari de lo que s' Catolicisme mana, aconseya i inspira. No s' pert p' es Catolicisme si no hi ha «pau ni armonia entre s' sers humans»; se pert per aquests, pe' sa dolentia, pe' sa mala voluntat, pe' sa polissonada, pe' sa perversitat des rebellos a n-es Catolicisme.— ¡O malanats *companys* socialistes! ¿i tenui sa... *frescura* de dir que s' catolicisme «lo únic» «qu' ha conseguit», «son ets odís que tots ets homos se professen»? Ah! ¡mentida més que mentida! ¡Es fals que tots ets homos se professin odí! ¡Axó serán es socialistes, si acasí! ¡Es fals de tota falsedat que s' Catolicisme haja produït may «s' odí que ts homos se professen»! Es Catolicisme es amor, es caridat es bondat, es misericordial. ¡Tot es Catolicisme s' inciou en amar Deu, sobre totes les coses i el proisme com a si metex! ¡Axó es el Catolicisme, *companys* socialistes! ¡No mentigueu d' aquexa manera! ¡no calumnieu d' aquexa manera!... ¡Ah malanats! ¡ah desgraciats!... ¡Senyor Deu del cel, perdonaulos, que no saben lo que s' metjenquen!

IX.

ES FALS, COMPANYS

SOCIALISTES!

E-hu es ben fals lo que deys voltros de s' *Obrer Balear* de que «es religiosos (freres i monjes) son maleits fins d' aquelles metexes persones que duen sa religió de bon de veres dins l' ànima, perque ab ses seues indústries i explotacions les lleven es pa». ¡Mentiu, o *companys*, dient axó! A veure quins freres ni quines monjes dins Mallorca exercexen cap indústria ni cap explotació, llevant es pa a sa gent! ¡Vaja, *companys* des paperot socialista, digauho! ¡senyalau-ne cap de convent que fassa res d' axó! Es públic i notori que s' freres no s' dediquen més que a dir missa, confessar, predicar i fer altres obres de caritat, i ses monjes a comanarse a Deu i a comanarhi ets altres, a servir malalts de frarc, a ensenyar infants pobres, a fer bé per tot arreu.

¿A n-e qui llevén es pa ab axó? ¿Qui arruinen ab axó? Me sembla que no fan mal més que a n-el dimoni i a n-es missatjes del dimoni. ¿E-hu sou voltros?

X.

GRAN VICTÒRIA!

E-hu es grossa, colossal, espatarrant sa qu' han conseguida es socialistes a Barcelona ab sa vaga des *metalurgies*. Després de tres mesos de vaga i d' esqueynar i moure alguer i fer foc covardament a n-es pobres que s' estimaven més fer feyna que fer es gandul, ets insignes *vaguistes* socialistes no han tengut

altre remey que declararse *fracassats*, i anarse'n a fregir ous de lloca, cantant ses esclències de sa vaga.

S' enhorabona, *companys* socialistes de Mallorca pe' sa part que vos toca.

Que s' preparin es *vaguistes* calatravins per fer dos diners de lo metex que s' metalurgies de Barcelona. Tot axó porán agrair a n-es *companys* de s' *Obrer Balear* i a n-es republicanetxos de *El Ideal* que ls encalentiren es cap ab sa ditxosa vaga.

XI.

ES LERROUXISTES I ES CONSUM.

En Jimenez Moya ab sa seua tropa, lerrouxistes tots fins a sa rel des cabeys, se presenten a Manacor com un grans inemics des consum per ajujear es pobres; pero a Barcelona, qu' ells comanden dins s' Ajuntament, lluny de llevar ni baxar gens es consum, lo qu' han fet ara, es estat pujar escandalosament ses tarifes des consum, i ets articles de més consum p' es pobres, son des més carregats. ¿Ah idó? Axi estimen es lerrouxistes es pobres! Axi favorexen es pobres. ¡Fiau vosne, pobres de Manacor i de fora-Manacor!

XII.

S'ASSAMBLEA DE S'ENSENYANSA

Es Govern té s' seus plans sobre Ensenyansa, gens tranquilisadors p' es catòlics, p' es qui estimen sa Relligió. Per preparar s' implantació de tals plans, es Govern va convocar una *Assamblea de s' Ensenyansa* a Madrid, aont anassen tots es Mestres d' Espanya a dirhi sa seua sobre lo qu' hauria d' e: sar s' Ensenyansa i proposar orientacions a n-es Govern,

S' Ensenyansa necessita grans reformes dins Espanya; pertoca haverhi moltes més escoles, i es Mestres han d'estar molt més ben pagats. Pero n' hi ha que voldrien que sa reforma principal fos llevar s' ensenyansa religiosa, fer *neutres* o *layques*, axó es. *impies*, totes ses escoles públiques. ¡Quina manera més porca de discòrrer! ¡Ni s' porcs, ni ets ases, ni s' muls e-hu farien piujor.—Idó bé, es Govern va cridar es Mestres i ses Societats d' Ensenyansa, i es qui tenen col-legis per assistir a n-aquexa Assamblea i donar parer sobre lo qu' hauria d' esser s' Ensenyansa.—Ets anti-clericals se figuraven que, com altres vegades, es catòlics badarien; i ja darrera pússa que les picària d' anar a tal Assamblea! i axí ells porien formatjarla i manyuclarla a la seua manera, proposant ses mil barbaritats a n-es Govern, com-he representants, com-e veu de tots es Mestres d' Espanya; pero s' contes les son sortits errats, gracies a Deu. Es catòlics se son moguts; a milenars de Mestres catòlics se son inscrit per anar a s' Assamblea; i ara ets anti-clericals se troben que s' catòlics e-hi tendrán majoria; i ells, ets anti-clericals, se n' haurán d' estrényer es cap, no hi porán fer trucs ni baldufes, i lo qu' ells creyen que les havia de servir per fer *neutres* (impies) ses escoles públiques, están ben esposats que servesca per tot lo contrari. I ¿que fan ells ara? Lleven importància a sa celebració de tal Assamblea, i periòdics radicals tan significats com *El País* de Madrid, ja s' dexen dir que tant es si s' celebra tal Assamblea com si no s' celebra, i que fins i tot seria millor no celebrarla. ¿Ah idó? ¡Sabeu que hu son de vius aqueys anti-clericals? Quant no veuen guanyadora sa partida, ¡el dimoni que los ginyi a jugar!

¡Ah si es catòlics espanyols s' avesassen a moure-se, sempre que s' presenta una qüestió d' aquestes! en treuriem poques de proveides ets anti-clericals!

NOTA.—Por exceso de material dejamos en cartera dos capítulos de Revenciones titulados "Benissim" y "El gran Biel en dansa", un artículo de Petitoy, «Lluita de clases», una corrección al número anterior página 3.ª, 1.ª columna penúltima línea, y toda la «Sección local»

El Gorch blau

Adeu tristor encastellada
 Del pla de Cúber y Almaluig...
 Seguint arreu l' aigua qui fuig
 d' aqueixa terra desolada,
 sorpren mos ulls la portada
 d' un Paradís...

L' aigua s' atura a son encis
 y com que diga: *reposau!*

—Dolça es la calma del gorch blau.—

Les colossals penyes bessones,
 formant un freu meravellós,
 sols deixen caure un raig dubtós
 sobre l' estany pur y sens ones,
 d' encantament blavors pregones,
 com un safir

aquest estany fan resplendir
 y com que diguen: *somiau!*

—Dolç es el somni del gorch blau.—

L' antich camí tot solitari
 correja l' aigua, recobert
 baix del penyal y semble obert
 per un exèrcit llegendari...
 Passant del gorch al mur contrari
 pel rustich pont,
 somriu la coma de la font
 com un idili tot suau.

—Dolç es l' oásis del gorch blau.—

Sortint del gorch, per entre molça,
 ramatges, eures y ramells,
 l' aigua jugant fa ab els aucells,
 seguint, seguint, música dolça.
 La neta escuma qu' ella espolsa
 singlar ó riu?

Al qui l' escolta pensatiu
 com que li diga: *meditau!*

—Dolça es la parla del gorch blau.—

Per entre fiors, per entre espines,
 lo qu' era estany se fatorrent,
 y avall, endins, se va perdent
 per un rocam com en ruines...
 No hi troba ja murta ni alzines,
 molsa ni fiors,

quant allà baix, desfeta en plors,
 dins la gran Fosca l' aigua cau...

—Ay! com la vida es el gorch blau!

MIQUEL COSTA Y LLOBERA, PRE.

Miquetes d'histories manacorines

S' Hort de la Vila—Potecaria de s' Hort

(Continuació)

—1699—

—15—Ets comendataris veys no tenian jens descuidats ets servicis sanitaris, antes be, les feiem objecte de sa major sollicitut: e-hu confirma s' acta de sa sessió que tengué es Consell aquets dia i any—

—Honorables Jurats y savi Consell, Michel Reus Appotecari diu y representa á V. M. que tenint algunes correccions dels metges de esta vila per no tenir les plantas y herbas fresques tocans á la medicina per las receptas que importau per los malalts de esta villa, á buscat y diligentiament si trobaria punto y lloch desent per apoder plantar lo que es de necessari per tanir lo pressis per los morants de

esta vila, y no haje pogut trobar lloch desent per lo referit; y com dit suplicant desitje tanir tot lo necessari tocant al seu art pera que los metges puguen conseguir son affecte en los malalts per las medicinas ordenau cada dia, com sia de tanta convenientia, diu dit suplicant que la universitat de esta vila te un Ort á lo abeurador ahont junt á lo abeurador á la part de las casas pot dita universitat signarli cosa de mitx corto ab lo salari de cens ben vist á dita universitat, pagador par dit suplicat, ab tal pacte que dit suplicant no pugue are ni per ningun temps donar, alienar, vendre á altre persona sinos tornar lo á dita universitat, reservantse dret dit suplicant que no pugue dita universitat tocar dit puesto á dit Reus ni als seus tant quant haje en esta villa botigues y successió de appotecaris Reus dels seus, y no sent axí la dita universitat en tal cas pugue tornar pendre dit puesto y donar al qui li sia ben vist, pagantli los milloraments, y per quant es de tanta convenientia per los morants de esta vila el suplicant heu rebre en singular gratia y merse.... A la qual prepositio fonc conclus, finit, resolt y determinat per la major part del Consell, tres discrepant, que los mag. jurats firmen acte de stabliment en el dit suplicant de un hort de terra á lo hort de la vila junt en lo abeurador arrimat á las cases dels habitants de la present vila ab lo cens á los jurats ben vist, en tals y empero que dit Reus appotecari tengué obligatió sembrari erbes medicinals y no mes y tengué obligatió tancar lo de paret á ses costes, y que los jurats que are son y per temps seran no li puguen lleuar dit ort de terre sempre y quant dit Reus y los seus tinguen botigue de appotecari en dita vila, y tinguen obligatió dits jurats y els qui seran donarli aygue dos hores de vuyt en vuyt dies, y dit Reus tingué obligatió de treure aquella de la senia de dita vila ab tal y empero que si dit Reus fa mal á la senia quant treure laygue tindra que adobar aquella á ses costes"

No tenim pus *Miquetes històriques* repartibles de *S' Hort de la Vila*: esperam qu' es seu curiós administrador, que tant afectat es de sabre es principi i fi de tales coses, tirarà des fil per trobarne mes.

(Llibre de Determinacions—Arxiu de la Salar).

Arrendamientos

I

Cuestión trascendentalísima y que afecta esencialmente al desenvolvimiento de la moralidad pública, es que cada cual tenga lo que es suyo y que todas las cosas estén en su lugar.

Atrasada como se halla la agricultura en Mallorca, tiene muchos de sus eslabones desencadenados, y lo mismo en las prácticas culturales que en las teorías sobre los variados sistemas y aun en la reciprocidad en los contratos, falta mucho para tener establecidas toda clase de formulas que respondan al bienestar de la clase agrícola, mediante el progresivo aumento de la producción rural y que

obedescan á la mutualidad de derechos de los agricultores

Si la Jurisprudencia es necesaria en todas las eventualidades de la vida social, en pocas ocasiones observamos la falta tan absoluta de ella como en varias cuestiones agrícolas, que hondamente trastornan la tranquilidad característica de nuestros *payeses* y dividen las familias que, por su posición y por su reconocida prudencia, parecen invulnerables á la habitual maledicencia; minando las reputaciones mas acrisoladas, y perjudicando en materia gravísima los intereses rurales.

Basta asistir á una de las clásicas *rebudes* en los predios de esta isla en que haya *nombres* y *estims* para observar la carencia absoluta de las mas elementales nociones de la moralidad y de la justicia. El colono lo mismo que el propietario desconociendo por completo los dictados de su conciencia que les imponen obligaciones mutuas, que tiendan al bien comun, fundan sus actos en pretensiones que no tienen otro ideal que un refinado egoismo.

El colono suele entregar los barbechos poco menos que inútiles para la preparación de la cosecha siguiente, y la paja, mal trillada, y aún esparcida por la orilla de las eras, á no constar esplicitamente en las escrituras de arrendamiento que es de su obligación entregarla almacenada en los pajares. Los estiercoles apenas si tienen valor alguno por falta de elaboración.

El propietario se apropia indebidamente los *nombres*, unas veces pagandolos á ínfimo precio, cuando en rigor de justicia debiera pagarlos á precio superior, y otras veces haciendose suyo lo que no le pertenece interpretando torcidamente las cláusulas del contrato convenido, sin mas fundamento que el ascendiente que de ordinario tiene el fuerte sobre el debil.

Verdad es, que la caridad cristiana tiene soluciones para todos los casos de la vida humana. Sin embargo en la época actual es necesario tener establecidas reglas fijas y constantes que causen estado en la mutualidad de los intereses agrícolas. El colono, obedeciendo á sus deberes sin eseuchar los dictados de su egoismo, trille la paja, y elabore los estiercoles, y haga los barbechos con la perfección debida, del mismo modo que lo hiciera si él fuese el llamado á percibir las utilidades en el año venidero.

Como igualmente es necesario que se resigne el propietario á tener lo suyo y á dejar para el colono lo que, le pertenece, pues es justo que quien se ha afanado en su negocio pueda disfrutar de la ganancia si le ha sido favorable la suerte.

¿Cuales son los vicios que es necesario corregir para tener establecido un estado de cosas justo y honesto? no son pocos ni sencillos, y para poder prevenirlos interesa tener bien definidas las bases sobre que descansan los arrendamientos.

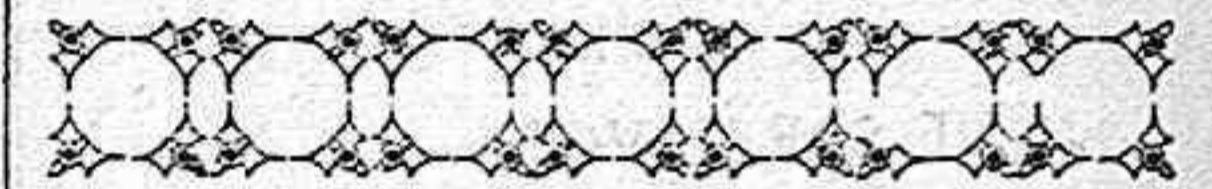
Los arrendamientos son unos contratos mediante los cuales se establece entre propietario y colono una sociedad, aportando el primero el capital tierra y el capital *nombres* y *estims*, contribuyen-

do el segundo con su inteligencia, su laboriosidad, sus ganados y aperos de labranza, para gananciar los dos en las proporciones debidas al resultado del negocio.

¿Que la precedente definición principalmente corresponde á lo que son y representan los contratos de aparcería? Y también á los de arrendamiento, pues que la erencia es la misma é idéntico el resultado. En los contratos de aparcería percibe el propietario una mitad mas ó menos crecida, segun los casos del producto bruto del predio; y en los de arrendamiento también percibe la misma parte, bien que calculada en una cantidad fija para un espacio determinado de tiempo; mejor respondiendo á la dificultad de los trasportes y al mutuo acuerdo, que de ordinario no permite la distancia de los contratantes, y aún á la libertad en la elección de semillas, cruzamiento de ganados y prácticas de cultivo, que necesita el que administra y trabaja un predio para obtener el mayor rendimiento posible del mismo.

Conocida la manera de ser de los contratos de arrendamiento, interesa conocer las principales circunstancias del mismo, lo cual constituirá la materia para otro artículo.

SEN PERINS



Sección recreativa

Goerbos

En un entierro.

Llueve copiosamente.

—¡Vaya una oportunidad la de hacer que le entierren á uno con este aguacero!

—¡Cosas del muerto! ¡Se pirraba por molestar á todo el mundo!

**

Colegas

Un individuo que va en automóvil, se cruza con un cazador en la carretera.

—¿Qué tal la caza?—le pregunta.—Ha matado muchos?

—Nada más que seis. ¿Y usted?

**

Buen remedio.

—¿Ha pensado usted alguna vez lo que haria si yendo en ferrocarril, al pasar por un puente muy elevado, desarrillara el tren y cayera en el abismo?

—¡Ya lo creo! ¡Como que me he visto en ese caso tres ó cuatro veces...!

—¿Es posible? ¿Y qué ha hecho usted?

—Un esfuerzo muy violento para despertarme antes de que el tren llegara al fondo del barranco.

Tip. LA AURORA

Amador, 22.—Manacor